

Contribuția C.N.A.A. al Republicii Moldova la pregătirea cadrelor de calificare științifică și științifico-didactică înaltă

Tatiana SPĂTARU,
doctor habilitat în sociologie, profesor universitar interimar,
Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare al Republicii Moldova

SUMMARY

In article the analysis of dynamics of preparation of scientific shots in Republic Moldova is made. Comparing dynamics of a professional training through doctoral studies in Republic Moldova and in some European camps there is inconsistent enough situation. In comparison with the countries of the European Union, in Republic Moldova very low quota of a professional training in the field of technical and agricultural sciences, branches of basic value for development of real sector of economy is observed. In the field of natural sciences and mathematics of a quota are commensurable with European, and on economy and to the right exceed several times the given indicators. The statistical analysis shows that in such areas as natural sciences, the mathematics and medicine Republic Moldova joins in similar parameters existing in the European Union.

Level of preparation of highly skilled scientific shots are in many respects defined by standards developed by National board on Accreditation and Republic Moldova Certification.

Actualitate. Necesitatea studierii dinamicii pregătirii cadrelor științifice și științifico-didactice este determinată de schimbările care se derulează la nivel mondial și regional, rolul și locul științei rezervate în lumea modernă. De calitatea pregătirii cadrelor științifice și științifico-didactice depind indicatorii dezvoltării țării și a regiunii în general. Acest nivel este determinat, în mare măsură, de standardele de pregătire a cadrelor științifice și științifico-didactice, elaborate de Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (C.N.A.A.) al Republicii Moldova, de capacitatea acestei instituții statale de a-și racorda propriile politici la nivelul cerințelor regionale și mondiale.

Istoric. În luna martie 1992, a fost semnat Decretul prezidențial „Cu privire la instituirea Comisiei superioare de atestare a Republicii Moldova”. Scopul organului de stat nou-creat devine asigurarea unor condiții optime de pregătire și atestare a cadrelor științifice și didactice. Peste șase luni de la semnarea Decretului începe să funcționeze

sistemul național de pregătire și atestare a cadrelor științifice și didactice de înaltă calificare. Anul acesta C.N.A.A. împlinește 20 de ani de activitate, prilej care ne oferă posibilitatea de a face unele totalizări și a preconiza noi perspective de dezvoltare.

Astfel, Comisia superioară de atestare (C.S.A.) devine organul de stat autorizat în atestarea și recunoașterea calificării științifice și didactice a lucrătorilor din toate ramurile științifice și instituțiile de învățământ, în promovarea unor cerințe unice față de toți competitorii la titlurile științifice și didactice. La început, eforturile Comisiei au fost canalizate în direcția elaborării actelor normative, care reglementează activitatea sistemului național de atestare. Cu concursul direct al aparatului Comisiei nominalizate au fost pregătite și adoptate de Guvernul Republicii Moldova hotărârile cu privire la funcțiile de bază și structură, regulamentele: cu privire la echivalarea și recunoașterea titlurilor științifice și didactice obținute în străinătate, cu privire la retribuirea muncii specialiștilor

încadrați în procesul de atestare a cadrelor științifice și didactice, cu privire la instituirea titlurilor științifice și didactice naționale, cu privire la pregătirea cadrelor științifice. Au fost elaborate și aprobate de Plenara și Prezidiul C.S.A. Nomenclatorul cu specialități științifice în baza căruia se organizează ulterior procesul de studii doctorale în Republica Moldova, Regulamentul C.S.A. cu privire la activitatea consiliilor științifice specializate și la modul de conferire a titlurilor științifice și didactice, Regulamentul referitor la activitatea comisiilor de experți, alte acte și instrucțiuni cu caracter normativ și instructiv. [1, p. 2-3]

Primul consiliu științific specializat a fost instituit în cadrul Institutului Politehnic din Chișinău (astăzi - Universitatea Tehnică a Moldovei) printr-un ordin special al C.S.A. din 4 decembrie 1992. Deja în primele luni ale anului 1993, unui șir de angajați ai instituțiilor de învățământ superior și de cercetare științifică din republică le-au fost înmânate primele diplome și atestate de înaltă calificare științifică și științifico-didactică.

Noua unitate statală a păstrat, în mare măsură, elementele structurale ale atestării din perioada sovietică, precum: durata și forma de studii, programele de studii, principiile de formare a consiliilor științifice specializate, nomenclatorul specialităților științifice, consecutivitatea procedurii de susținere etc. Ulterior, au fost întreprinse încercări de a modifica principiile de pregătire și atestare a cadrelor științifice și de ajustare a acestora la standardele ariei de cercetare europene. Au fost implementate programele de studii cu divizarea examenului la specialitate în mai multe testări, susținerea referatelor pe compartimentele tezei. S-au modificat substanțial principiile de organizare a procedurilor de susținere a tezelor, unde cadrul normativ în vigoare prevede organizarea consiliilor științifice specializate ad-hoc pentru fiecare caz concret (conform prevederilor Codului cu privire la știință și inovare nr. 259-XV din 15.07.2004).

Din anul 2003, denumirea instituției este schimbată din Comisia Superioară de Atestare în Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare, atribuindu-i-se și noi împuterni-

ciri. Pe lângă funcția de atestare a cadrelor științifice și științifico-didactice de înaltă calificare, instituția dată lansează procedura de acreditare a activității științifice a instituțiilor din sfera științei și învățământului superior.

La moment, pregătirea cadrelor științifice în republică este reglementată de: *Legea învățământului* nr. 547 din 21.07.95; *Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova* nr. 259-XV din 15 iulie 2004; *Regulamentul acreditării organizațiilor din sfera științei și inovării*, Anexa 1 la Codul cu privire la știință și inovare nr. 259-XV din 15.07.2004; *Regulamentul atestării cadrelor științifice și științifico-didactice de înaltă calificare*, Anexa 3 la Codul cu privire la știință și inovare nr. 259-XV din 15.07.2004; *Regulamentul privind organizarea și desfășurarea doctoratului și a postdoctoratului*, aprobat prin *Hotărârea Guvernului nr. 914 din 26 august 2005*; *Regulamentul cu privire la funcționarea consiliilor științifice specializate și conferirea gradelor științifice și titlurilor științifice și științifico-didactice în Republica Moldova*, aprobat de Comisia de atestare a personalului științific și științifico-didactic a C.N.A.A. (27 ianuarie 2005); *Regulamentul cu privire la recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifică și științifico-didactică obținute în străinătate*, aprobat prin *Hotărârea Guvernului nr. 472 din 6 mai 2004*; *Regulamentul cu privire la funcționarea instituției de experți a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare*, aprobat de Comisia de atestare a personalului științific și științifico-didactic a C.N.A.A. (21 decembrie 2006); *Regulamentul privind constituirea și activitatea seminarului științific de profil*, aprobat de Comisia de atestare a personalului științific și științifico-didactic a C.N.A.A. (21 decembrie 2006). Actele legislative și normative sunt actualizate și completate pe parcursul perioadei de aplicare.

Studii doctorale. Până la destrămarea ex-U.R.S.S.-ului, în procesul de pregătire a cadrelor științifice pentru necesitățile economiei Republicii Moldova erau antrenate 24 de instituții de cercetare-dezvoltare și de învățământ superior. Către anul 2005 numărul acestora se dublează, care, de altfel, descrește în anul 2006 la 43 de unități, ca rezultat al reorganizării sferei științei și inovării,

conform Hotărârii Guvernului nr. 1326 din 14 decembrie 2005 cu modificările ulterioare și diminuării numărului instituțiilor de cercetare-dezvoltare cu drept de instruire prin doctorat.

Studiile prin doctorat sunt organizate în conformitate cu Nomenclatorul cu specialități științifice (varianta în vigoare fiind aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1025 din 14 septembrie 2004). Nomenclatorul include 349 de specialități științifice, divizate în 23 de domenii științifice. Studiile prin doctorat se organizează la 191 de specialități științifice.

În anul 1990, studii prin doctorat urmau 527 persoane, dintre care 60,7% erau înmatriculate la forma de învățământ cu frecvență la zi, alte 39,3% fiind instruite la forma de studii cu frecvență redusă. Numărul doctoranzilor înmatriculați la studii prin doctorat în cadrul instituțiilor de învățământ superior era identic celui ce-și făceau studii în cadrul instituțiilor de cercetare-dezvoltare. În anul de referință, 53% din numărul total al doctoranzilor reveneau reprezentanților a trei domenii științifice: tehnică, fizico-matematice și biologie. Altor trei domenii - medicină, economie și științe agrare - reveneau 27% burse de studii.

Către anul 2000 numărul doctoranzilor s-a dublat (a crescut de 2,2 ori), iar către anul 2006 - s-a triplat (a crescut de 3,2 ori). S-a majorat, în special, numărul doctoranzilor instruiți în cadrul instituțiilor de învățământ superior. În anul 2006 numărul doctoranzilor ce-și făceau studiile în cadrul instituțiilor de învățământ superior îl depășea pe cel din cadrul instituțiilor de cercetare-dezvoltare de 3,6 ori (1318 și 367 persoane, respectiv).

Raportat la anul 1990 numărul doctoranzilor ce-și fac studiile cu frecvență la zi s-a majorat de 1,9 ori, în timp ce cel al persoanelor înmatriculate la învățământ cu frecvență redusă a crescut de 5,3 ori. Ca rezultat, în anul 2006 ponderea doctoranzilor la forma de studii cu frecvență la zi s-a diminuat până la 35,3%, pe când a celor la forma de studii cu frecvență redusă a crescut până la 64,7%.

Datele statistice privind admiterea la doctorat pentru anii 2009-2010 relevă o lipsă de concordanță între necesitățile vita-

le de cadre ale țării și procesul de pregătire a cadrelor prin doctorat. Numărul de locuri la doctorat necesită a fi corelat cu ponderea absolvenților pe specialități la masterat. Totodată, este nejustificată dezvoltarea intensă a doctoratului în asemenea domenii, precum economia și dreptul și lipsa acoperirii locurilor bugetare la doctorat la specialitățile agricole. Și aceasta se întâmplă în condițiile în care Republica Moldova este o țară agrară, iar specialiștii de calificare înaltă în domeniul agriculturii ar fi cazul să fie cel mai solicitați.

Conducători de doctorat. Elementul obligatoriu al studiilor prin doctorat, ceea ce le fac deosebite de alte forme de învățământ, este că fiecare doctorand are un conducător cu calificarea corespunzătoare specializării sale. În cazul în care teza se elaborează prin cotutelă cu instituții din alte state, se numesc doi conducători, câte unul din ambele instituții. Tot doi conducători de doctorat sunt confirmați și în cazul în care este vizat un studiu interdisciplinar. Rolul conducătorului de doctorat este recunoscut în toate țările lumii ca unul foarte important - doctorandul obține competențele de cercetător cu mult mai ușor atunci când alături lucrează un îndrumător.

În scopul perfecționării calității activității conducătorului de doctorat, C.N.A.A. sporește în permanență criteriile de abilitare a conducătorilor de doctorat. Astfel, prin Hotărârea Comisiei de atestare a C.N.A.A. din 23.04.2009, în calitate de conducători de doctorat sunt admise numai persoanele active în cercetare cu grad științific, care au lucrări (brevete) valoroase, publicate în ultimii 5 ani; participă cu rapoarte la conferințe științifice naționale și internaționale, precum și la proiecte de cercetare naționale și internaționale; sunt incluse în planurile de cercetare ale instituției; au obținut granturi și dispun de o rezervă de, cel puțin, 2 teme de teze de doctorat. Prin aceste acțiuni C.N.A.A. aspiră să apropie criteriile sale de abilitare a conducătorilor de doctorat de standardele internaționale.

În scopul asigurării calității îndrumării științifice, C.N.A.A. a introdus practica atestării periodice a conducătorilor de doctorat, o dată la 6 ani, indiferent de gradul științific

sau titlul științific ori științifico-didactic pe care aceștia le dețin. Conducătorul cu gradul științific de doctor habilitat are dreptul de a îndruma concomitent 6 doctoranzi, înscriși la doctorat în ani diferiți (și, dacă are competența corespunzătoare, până la 3 specialități), iar cei cu gradul științific de doctor – 3 (și numai la o specialitate). Pentru comparație, un conducător de doctorat din Marea Britanie poate să îndrume concomitent maximum 6 doctoranzi.

În 2009, C.N.A.A. a abilitat cu dreptul de conducător de doctorat 107 persoane, dintre care 36 cu gradul științific de doctor habilitat, adică 1/3 din numărul total (ar fi benefic ca acest raport să fie de 2/3).

C.N.A.A. contribuie pe toate căile la formarea unui contingent de conducători de doctorat de înaltă ținută și etică profesională (de la data formării C.N.A.A. (2003) și până la 1.01.2010 au fost eliberate 1020 de dispoziții de abilitare a conducătorilor de doctorat).

Repartiția numărului total de 1013 conducători de doctorat, care activează în republică, revine domeniilor medicină (188) și economie (129), după care urmează domeniile pedagogie (82), biologie (79) și drept (74). Un număr mic de conducători de doctorat revine domeniilor: administrare publică (4), medicină veterinară (4), geologie și mineralogie (3), arhitectură (1) și complementamente lipsesc în domeniile astronomie și științe militare.

Acreditarea organizațiilor din sfera științei și inovării. În perioada anilor 2005-2009, Direcția de evaluare și acreditare a C.N.A.A. a recepționat 64 de dosare de acreditare și a organizat evaluarea acestora. Numai pe parcursul anului 2010 la C.N.A.A. au fost depuse 12 dosare de acreditare. Diferențele între numărul rapoartelor de autoevaluare recepționate, numărul organizațiilor estimate și numărul organizațiilor acreditate țin de reorganizarea și comasarea mai multor instituții, aflate în proces de evaluare, conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr.1326 din 14 decembrie 2005 (cu modificările ulterioare) *Cu privire la măsurile de optimizare a infrastructurii sferei științei și inovării.*

Instituțiilor acreditate li s-a recunoscut competența de a efectua activități științifice

pe 102 profiluri de cercetare, dintre care 49 le revin instituțiilor de cercetare; 51 – instituțiilor de învățământ superior și 2 profiluri – muzeelor. În medie, fiecare organizație realizează activități în cadrul a două profiluri de cercetare, indicatorul fiind într-o dependență directă atât de tipul organizației (1 profil pentru muzee, 1-2 profiluri pentru instituțiile de cercetare și 3-4 – pentru instituțiile de învățământ superior, cât și de subordonaarea lor. Astfel, instituțiile de cercetare-dezvoltare din cadrul ministerelor le revin câte 1,1 profiluri, iar celor din cadrul Academiei de Științe a Moldovei – câte 1,6 profiluri de cercetare per organizație.

Conform competențelor sale, C.N.A.A. actualizează și afișează pe *site-ul* său lista instituțiilor cu activitate de doctorat și specialitățile, la care acestea au dreptul de a pregăti cadre prin doctorat și postdoctorat (abilitate de către C.S.Ș.D.T. al A.Ș.M.). În total, sunt 53 de instituții acreditate, inclusiv 47 au activitate de doctorat și postdoctorat la 189 de specialități. În medie, fiecărei organizații din sfera științei și inovării, abilitate cu dreptul de a organiza doctorat și postdoctorat, îi revin circa 30 de doctoranzi și postdoctoranzi, un număr destul de mic comparativ cu parametrii similari ai altor state. Mai concret: din 53 de organizații acreditate din sfera științei și inovației 6 nu pregătesc cadre științifice, 12 instruiesc de la 1 până la 10 doctoranzi, 12 – între 11 și 20 de doctoranzi, 12 – între 21 și 50, 4 – între 51 și 100, 4 – între 101 și 200, 3 – mai mult de 200 de doctoranzi și **niciuna** – peste 1000 de doctoranzi. Dacă vom ține cont de faptul că doctoranzii se află în diferiți ani de studiu, apoi devine clar că e greu de abordat problema organizării unor cursuri de studii avansate. Pentru comparație: în SUA, în 50 de universități prestigioase (dintre cele 406 cu dreptul de a organiza studii prin doctorat) învață circa 50% din doctoranzi; în Marea Britanie, în 14 universități cu tradiții (dintre cele 147 cu dreptul de a organiza studii prin doctorat) își fac studiile 46% din doctoranzi.

Activitatea de atestare și conferire a gradelor științifice și titlurilor științifico-didactice.

În anul 2011, potrivit prevederilor noi ale

Codului cu privire la știință și inovare, activitatea de cercetare din Republica Moldova se desfășoară în cadrul a trei Secții, care includ: Științe Exacte și Economice, Științe ale Naturii și Vieții, Științe Socioumane. Pornind de la această structură nouă a cadrului instituțional de cercetare din țară, sinteza activităților de atestare și de conferire a gradelor științifice se realizează, conform domeniilor Secțiilor Academiei de Științe a Moldovei.

În perioada 1993-2009 au fost pregătiți 424 de doctori habilitați și 2896 de doctori în științe. Amintim că până la formarea sistemului național de atestare, numărul de doctori habilitați era de 504 (numărul deținătorilor de diplome înregistrate la C.S.A.), iar de doctori în științe - 2927, deci constatăm că, în ansamblu, este asigurat un aflus suficient de cadre pentru cercetarea și instruirea universitară în Republica Moldova.

Tabelul 1. Grade și titluri științifice, conferite în anii 1993-2010

Gradul științific/ titlul științific/ titlul științifico- didactic	Total 1993- 2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Doctor habilitat	190	27	25	18	26	23	24	18	23	29	22	446
Doctor	1008	231	164	208	147	175	201	228	174	246	186	3082
Profesor universitar	215	22	16	17	16	11	19	17	15	39	19	416
Profesor cercetător	-	-	-		7	4	6	3	-	5	5	32
Conferențiar (docent) universitar	762	63	86	109	97	76	124	102	86	97	106	1778
Conferențiar (docent) cercetător	316	24	37	34	20	15	34	30	27	31	23	602
Diplome și atestare echivalente	669	49	26	47	29	35	32	16	17	22	16	958

Sursa: Baza de date a C.N.A.A. al Republicii Moldova, 2011.

Procesul de atestare a cadrelor științifice și științifico-didactice este asigurat de rețeaua de seminare științifice de profil și consilii științifice specializate. În anul 2010, în republică funcționau 160 de seminare de profil și 101 consilii științifice permanente și 31 ad-hoc.

Implementarea practicii examinării tezelor de doctorat în cadrul seminarelor de profil a fost determinată de formalismul admis în aprecierea tezelor de către instituțiile de profil. În cadrul seminarelor de profil au fost incluși cei mai buni specialiști în domeniu, consolidându-se, astfel, mediul științific și practica de evaluare și aprobare colectivă a rezultatelor unui nou produs științific. În urma examinării tezei și a autoreferatului, membrii

seminarului de profil votează promovarea tezei spre procedura de susținere finală. Introducerea practicii de examinare a doctoratelor în cadrul seminarelor pe profil a determinat schimbări calitative asupra conținutului și a formei lucrărilor disertaționale, totodată, această practică a permis asigurarea transparenței totale a comunității științifice asupra procedurii de susținere. În medie componența unui seminar de profil variază de la 15 la 25 de persoane.

Schimbări substanțiale s-au produs în cadrul structurii consiliilor științifice specializate. Consiliile se constituiau din cinci persoane, actualmente fiind extinse. În cazul consiliilor pentru tezele de doctor, în componența aces-

tora vor fi incluse obligatoriu două persoane deținătoare de grade de doctor habilitat și în cazul consiliilor pentru susținerea tezelor de doctor habilitat - trei persoane deținătoare de grade de doctor habilitat. Aceste modificări în structura consiliilor au permis de a apropia considerabil procedura de susținere

a doctoratelor din Republica Moldova de cea din țările Uniunii Europene, de a asigura flexibilitatea consiliilor și fluxul specialiștilor, inclusiv transparența procedurii de susținere și evaluare a doctoratelor.

Tabelul 2. Numărul de doctori habilitați înregistrați în Republica Moldova (repartiția pe domenii, date anuale, situația la 1 ianuarie 2009)

Domeniul științei	Anul							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	727	695	713	739	762	792	810	833
Șt. fiz. mat.	96	85	87	88	87	88	91	92
Informatică					6	7	8	8
Chimie	29	27	28	28	28	29	29	30
Biologie	75	81	82	87	87	88	88	89
Geologie	3	3	3	3	3	3	3	3
Tehnică	68	63	65	65	62	67	67	68
Agricultură	74	64	65	67	68	69	70	71
Istorie	35	31	33	35	35	37	37	39
Economie	53	51	56	57	58	62	65	69
Filosofie	22	21	21	22	23	23	23	25
Filologie	39	39	39	41	43	44	46	46
Geografie	5	6	7	7	7	7	7	7
Drept	9	9	11	12	17	19	20	22
Pedagogie	7	8	8	11	13	14	15	15
Medicină	188	180	181	183	187	196	201	209
Med. veterinară	6	6	6	6	6	6	6	6
Studiul artelor	6	6	6	8	8	8	8	8
Arhitectură	-	-	-	-	-	-	-	-
Sociologie	3	3	3	5	7	7	7	7
Farmacie	4	4	4	5	5	6	6	6
Șt. politice	3	6	6	7	9	9	10	10
Psihologie	2	2	2	2	3	3	3	4
Șt. militare	-	-	-	-	-	-	-	-

Sursa: Baza de date a C.N.A.A. al Republicii Moldova, 2011.

Tabelul 3. Numărul de doctori în științe înregistrați în Republica Moldova (repartiția pe domenii, date anuale, situația la 1 ianuarie 2009)

Domeniul științei	Anul							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	5140	4840	5049	5196	5377	5603	5847	6022
Șt. fiz.-mat.	562	516	526	535	530	542	551	559
Informa-tică					20	23	28	28
Chimie	231	218	221	223	223	227	236	328
Biologie	601	528	548	562	571	584	595	604
Geologie	21	22	22	22	22	22	22	22
Tehnică	655	641	647	653	652	668	676	679
Agricul-tură	463	406	410	418	420	425	426	429
Istorie	244	218	223	232	235	242	247	254
Economie	553	506	548	565	594	624	663	692
Filosofie	138	124	125	125	130	130	131	131
Filologie	249	241	250	259	270	288	308	317
Geografie	23	25	26	26	24	25	27	27
Drept	105	120	150	164	192	217	254	281
Pedagogie	257	259	271	288	317	354	375	403
Medicină	862	835	884	910	943	985	1045	1075
Med. veterinară	36	31	31	33	33	33	34	34
Studiul artelor	49	48	49	51	55	56	58	62
Arhitec-tură	1	4	4	4	4	4	4	4
Sociologie	18	20	24	26	27	28	30	30
Farmacie	25	26	28	29	32	34	35	36
Șt. politice	22	21	28	28	38	44	50	57
Psihologie	22	30	41	42	44	46	50	54
Șt. militare	3	1	1	1	1	2	2	2

Sursa: Baza de date a C.N.A.A. al Republicii Moldova, 2011.

Realizând analiza comparată a statisticii numărului de doctori habilitați, constatăm că pe primele trei locuri se plasează domeniile medicină, științe fizico-matematice și bio-

logice, iar la numărul de doctori pe primele trei locuri se plasează domeniile medicină, economie și tehnică.

**Tabelul 4. Repartiția după țări a numărului total de teze de doctor
(dintre care doctori habilitați) susținute de către cetățenii străini în R. Moldova
(situația la 1 ianuarie 2010)**

Țara	Total 1993 - 2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Afganis- tan	1										1
Angola	2										2
Belgia	1/1										1/1
Belarusi			1/1			2/1					3/2
Bulgaria		2									2
Camerun	1										1
Columbia	1										1
Danemar- ca							1				1
Egipt	1										1
Franța					1						1
Germania	3						3				6
Guineea	4										4
India	1										1
Iordania	15	14	8	4	3	4	1	2			51
Israel				1			2		1		3
Irak	1										1
Iran	1			1							2
Iugoslavia	1										1
Laos	1										1
Liban	1				1						2
Mali	2										2
Nepal	2										2
Palestina					1	1					2
Peru	1										1
Polonia					1/1						1/1
România	42/1	17/2	18	13	13	33	23	29	22	24	234/3
Siria	9	1		1	2	2	2		2		19
SUA	4		1								5
Sudan	1										1
Sri-Lanka	1										1
Turcia	2	2	1			1			1		7

Turkme- nistan	1/1										1/1
Ucraina	7/3	2/1	1	1			1				12/4
Vietnam	11/1		1								12/1
Yemen	7	1		3	2		3	1			17
Zimba- bwe	2										2
F. Rusă						1					1
Total	127/7	39/3	31/1	24	24/1	44/1	36	32	26	24	407/13

Sursa: Baza de date a C.N.A.A. al Republicii Moldova, 2011.

Analiza repartiției după țări a numărului total de teze de doctor (dintre care doctori habilitați) susținute de către cetățenii străini în consiliile științifice din Republica Moldova, relevă numărul constant al susținerilor doctoratelor de către cetățenii din țara vecină, România (234 – doctori/ 3 – doctori habilitați), fapt explicabil pentru comunitatea lingvistică și culturală, care au determinat relațiile ce s-au stabilit după anii '90 (sec. XX) între mediile științifice dintre cele două țări.

Recunoașterea și echivalarea diplomelor și atestatelor de înaltă calificare științifică și științifico-didactică, obținute în străinătate, se efectuează de către C.N.A.A. în conformitate cu *Regulamentul cu privire la recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifico-didactică obținute în străinătate*. Din numărul total de 22 de persoane, care au depus cererile în anul 2009 pentru recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifică, mai mult de jumătate și-au susținut doctoratele în România. Aceeași tendință se înregistrează și în anul 2010, pe parcursul căruia au susținut teze de doctor în științe 31 de cetățeni străini, preponderent din România, ceea ce constituie circa 17% din numărul total de susțineri.

Analizând dinamica procesului recunoașterii și echivalării actelor de calificare științifică înaltă, constatăm că până în anii '90 (sec. XX) ponderea susținerii tezelor de doctorat revenea centrelor universitare și academice din Federația Rusă, iar după anii '90 (sec. XX), datorită burselor oferite anual de Guvernul României pentru studii liceale, universitare și doctorale, partea majoritară a susținerilor are loc în România. După anul 2000, cetățenii Republicii Moldova, datorită burselor obținute, încep să susțină doctorate în asemenea țări precum Germania, Franța, Italia, Spania, Canada, Bulgaria, Ungaria, SUA etc. Se constată o tendință pozitivă în mediul investigativ autohton prin confluența tradițiilor metodologice europene și nord-americane cu cea slavă.

Analiza conferirii titlurilor științifico-didactice relevă o tendință constantă: în jur de 100 de atestate de conferențiar universitar, eliberate pe an cadrelor didactice din instituțiile de învățământ superior și în jur de 20-30 de atestate de conferențiar cercetător, conferite cadrelor din instituțiile de cercetare științifică. În temei, necesitățile republicii în cadre didactice de calificare înaltă sunt satisfăcute.

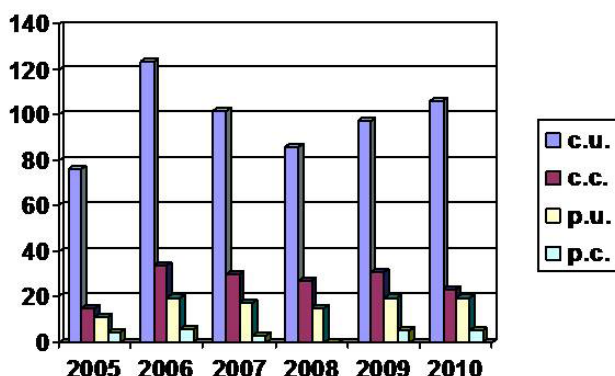

Fig.1. Titluri științifice și științifico-didactice, conferite în 2005 – 2010.

Sursa: Baza de date a C.N.A.A. al Republicii Moldova, 2011.

Convenții și acorduri internaționale. Republica Moldova a semnat un șir întreg de convenții și acorduri internaționale, care vizează în mod direct sau tangențial procesul de atestare a cadrelor științifice și științifico-didactice.

Unul dintre primele acorduri a fost semnat între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse, la 14 decembrie 1994, în orașul Moscova, în care sunt reglementate procedurile de conlucrare, precum consultarea reciprocă în elaborarea concepțiilor naționale a dezvoltării sistemului de atestare și cerințelor față de atestarea cadrelor științifice și științifico-didactice de înaltă calificare; elaborarea nomenclatorului național de specialități; recunoașterea actelor de calificare științifică, eliberate de statele-părți; în scopul sporirii calității expertizei tezelor de doctorat fiecare din părți contribuind la participarea savanților și a specialiștilor țării sale în activitatea consiliilor de conferire a gradelor științifice ale altor țări, precum și în calitate de referenți la susținerea tezelor de doctorat.

Următorul act normativ a fost semnat la 22 iunie 2000, la Sofia, unde a fost semnat Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Bulgaria privind recunoașterea reciprocă a actelor de studii, titlurilor științifice și didactice, unde în articolele 9-12 sunt stipulate procedurile de recunoaștere reciprocă. Un alt document internațional,

semnat la 18 mai 2001, la Kiev, între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei, stipulează recunoașterea reciprocă și echivalarea documentelor de studii și titluri științifice. În articolul 6 se menționează că părțile recunosc pe teritoriul său actele de stat, care atestă titlurile științifice, eliberate de către un organ de atestare de stat al celeilalte Părți. Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind recunoașterea reciprocă a diplomelor, certificatelor și titlurilor științifice, acordate de instituții de învățământ acreditate în Republica Moldova și România (Chișinău, 20 iunie 1998) și amendamentele din 26 august 2010, specifică că diplomele de doctor în ramurile de știință, acordate în Republica Moldova și diplomele de doctor în ramurile de știință acordate în România se recunosc reciproc pe teritoriul statului celeilalte Părți pe baza îndeplinirii procedurilor naționale de atestare a titlurilor de doctor, aplicabile propriilor cetățeni, conform legislației în vigoare pe teritoriul fiecărei Părți.

Sinteza sumară a actelor legislative scoate în evidență faptul că acest segment este valorificat insuficient. Ținând cont de experiențele statelor învecinate, Ucraina și România, este necesară depunerea unui efort substanțial în vederea reglementării și sincronizării actelor legislative naționale la cele internaționale.

Totodată, Republica Moldova este mem-

bru al Asociației internaționale a organelor de stat de atestare (Международная ассоциация государственных органов аттестации научных и научно-педагогических кадров) (în continuare - M.A.G.A.T.). În anul 1993, în orașul Almatî (Republica Kazahstan) organele statale de atestare a cadrelor științifice și științifico-didactice de calificare înaltă din spațiul postsovietic - Azerbaidjan, Belarus, Kazahstan, Kirgîzstan, Moldova, Federația Rusă, Turkmenistan, Uzbekistan, Ucraina - au creat Asociația internațională a organelor de stat de atestare (Международная ассоциация государственных органов аттестации научных и научно-педагогических кадров - M.A.G.A.T.). Datorită conlucrării statelor respective, pe parcursul aproximativ a două decenii, în cadrul acestei organizații au fost obținute progrese substanțiale în domeniul coordonării și sincronizării activității organelor statale de atestare în spațiul Comunității Statelor Independente.

Activitatea M.A.G.A.T.-ului se desfășoară în baza *Convenției despre colaborarea în domeniul pregătirii cadrelor științifice și științifico-didactice și nostrificării documentelor despre calificarea lor în cadrul Comunității Statelor Independente* (or. Moscova, 13 martie 1992); *Statutului Asociației Internaționale a organelor statale de atestare* (or. Almatî, 17 mai 1993); *Convenției despre constituirea Asociației Internaționale a organelor de atestare a cadrelor științifice și științifico-didactice de calificare înaltă* (or. Almatî, 17 mai 1993); *Convenției despre principiile nostrificării documentelor de grade științifice, echivalării gradelor științifice* (or. Almatî, 17 mai 1993).

Potrivit Statutului adoptat, scopul asociației create constă în organizarea cooperării eficiente a membrilor pe întrebările care intră în competența acestora. În conformitate cu scopul și obiectivele sale, M.A.G.A.T. elaborează recomandări privind unificarea nomenclatorului specialităților științifice, condițiilor de creare și organizare a lucrului consiliilor de susținere a tezelor de doctorat, unificării cerințelor înaintate față de pretenții la grade și titluri științifice, principiile de funcționare a comisiilor de experți, crearea bazelor de date, retribuirea muncii per-

soanelor încadrate în procedurile de atestare, principiile analitice, de pronosticare și control al activității sistemului de atestare.

În conformitate cu prevederile Statutului, organul suprem al M.A.G.A.T.-ului este Conferința, ședința căreia se organizează nu mai rar decât o dată pe an în statele, organele de atestare ale cărora sunt membri ai M.A.G.A.T.-ului. Hotărârile conferinței se discută de către părțile-membre, se adoptă unanim și poartă un caracter de recomandare. Lucrările următoarei Conferințe sunt preconizate pentru a se desfășura în Republica Moldova.

Convenția despre colaborarea în domeniul pregătirii cadrelor științifice și științifico-didactice și nostrificării documentelor despre calificarea lor în cadrul Comunității Statelor Independente (or. Moscova, 13 martie 1992) reprezintă un alt act important, care a pus bazele activității ulterioare a M.A.G.A.T.-ului. În baza acestui document au fost elaborate condițiile juridice, economice și organizatorice care garantează drepturi egale și responsabilitatea în pregătirea cadrelor științifice și științifico-didactice pentru toți membrii statelor-părți, asigură condiții echitabile pentru studii doctorale ale persoanelor din alte state.

Totodată, în convenție sunt stipulate condițiile de schimb echivalent între state privind studiile științifice de calificare înaltă, efectuarea stagiilor de perfecționare, reglementarea privind nostrificarea documentelor și calificarea cadrelor științifice și științifico-didactice, garantarea drepturilor persoanelor care dețin grade și titluri, obținute în perioada fostei U.R.S.S., de reînregistrare în conformitate cu actele normative ale fiecărei țări.

O experiență relevantă în domeniul colaborării internaționale se constată în cazul Republicii Ucraina. La inițiativa structurii similare din țara vecină au fost semnate convenții de colaborare între Guvernele Ucrainei și Azerbaidjanului (Kiev, 22 decembrie 1995), Kirgîzstanului (Kiev, 19 iunie 1996), Belarusiei (Minsk, 16 mai 2000), Kazahstanului (Astana, 22 septembrie 2001), Turkmenistanului (Kiev, 14 mai 2001), Federației Ruse (Moscova, 21 iunie 2002).

Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare, datorită participării în cadrul lucrărilor conferințelor M.A.G.A.T.-ului, își extinde și aprofundează relațiile internaționale în sfera atestării cadrelor științifice și științifico-didactice de calificare înaltă, face schimb de experiență în problemele recunoașterii documentelor de calificare științifică înaltă, obținute atât de cetățenii Republicii Moldova peste hotare, cât și de către cetățenii străini pe teritoriul republicii noastre, perfecționează procedura de recunoaștere și stabilește echivalarea acestora în Republica Moldova.

În afară de aceasta, C.N.A.A. implementează și combină destul de reușit propria experiență de atestare a cadrelor științifice cu cea a Comunității Statelor Independente și a statelor europene, precum România.

Datorită colaborării internaționale extinse în cadrul M.A.G.A.T.-ului se asigură eficacitatea procesului de atestare la nivel național, se evidențiază tendința spre o unificare a cerințelor față de tezele de doctorat, procedura de susținere și de confirmare a deciziilor despre confirmarea gradelor științifice și a titlurilor științifico-didactice.

Republica Moldova a fost prezentă în cadrul desfășurării mai multor conferințe ale M.A.G.A.T.-ului cu inițiative și propuneri de eficientizare a sistemului de atestare a cadrelor științifice și științifico-didactice atât la nivel național, cât și internațional.

Sinteză. Examinarea tezelor de doctorat în 2010 a fost efectuată în cadrul a 246 de consilii științifice specializate (permanente sau ad-hoc). În cazul unor specialități, cu permisiunea Comisiei de atestare a C.N.A.A., au fost antrenați în consilii specialiști din România, Ucraina, Rusia, Belarusi etc.

Dosarele de atestare și tezele de doctorat au fost analizate riguros în 23 de comisii de experți pe domenii. Unele teze de doctorat, în care au fost observate probleme de caracter științific, au fost supuse unor expertize confidențiale în țară și peste hotare.

Sintetizând asupra analizei date, reliefăm că în 208 teze de doctor și doctor habilitat, susținute în 2010, se regăsesc 95 brevete de invenție, inclusiv la tehnică - 31, medicină - 36, fizică - 6 etc.

La o teză de doctor în domeniul **științe-**

lor exacte și economiei revin în medie 15 - 17 lucrări științifice, inclusiv 4 - 6 în reviste, 6 - 11 rapoarte la conferințe (2 - 6 internaționale), 0,6 brevete, în domeniul **științelor naturale și ale vieții** revin 10-15 lucrări, inclusiv în reviste - 3-6, rapoarte la conferințe - 5-6, brevete - 1-2, pe când în domeniul **științelor socioumanistice** - 11- 13 lucrări științifice, inclusiv 3 - 7 articole în reviste, 4 - 6 rapoarte la conferințe.

La o teză de doctor habilitat în **domeniile științelor exacte și economiei, științelor naturale și ale vieții** revin în medie 48 - 57 lucrări științifice, inclusiv: 10 - 12 lucrări în reviste, 23 -27 rapoarte la conferințe (12 - 20 internaționale), la medicină mai revine și o monografie, pe când în **domeniul științelor socioumanistice** - 39 - 42 lucrări științifice, inclusiv 4 - 7 monografii, 2 - 3 manuale, 12 - 17 articole în reviste recenzate, 11 - 14 rapoarte la conferințe.

Media vârstei candidaților la grade științifice se situează în intervalul: doctor în științe - 31 - 38 de ani; doctor habilitat - 53 - 60 ani, excepție: drept - 41 ani, medicină - 50 ani.

Pe parcursul anilor 2005-2010 au fost examinate și acceptate 2370 dosare de atestare, 132 dintre care - de recunoaștere și echivalare. Au fost conferite grade științifice și titluri științifice și științifico-didactice persoanelor fizice: 149 - de doctor habilitat în științe, 1216 - de doctor în științe, 107 - de profesor universitar, 17 - de profesor cercetător, 589 - de conferențiar universitar (docent) și 160 - de conferențiar cercetător.

Analiza comparată pune în evidență o tendință de creștere neesențială a numărului de atribuiri ale gradelor științifice în 2010 față de 2008, dar o descreștere evidentă în comparație cu 2009. Menționăm, că în acești ani au fost operate mai multe modificări ale *Regulamentului cu privire la funcționarea consiliilor științifice specializate și conferirea gradelor științifice și științifico-didactice în Republica Moldova* ce țin de ridicarea rigorilor criteriilor de acordare a gradelor de doctor și doctor habilitat. Astfel încât modificările efectuate au influențat semnificativ numărul de susțineri doar în 2009, iar în 2010 acestea revenind la media susținerilor anuale.

Transparența totală a examinării dosarelor în cadrul C.N.A.A. este realizată prin intermediul site-ului *cnaa.md*.

Concluzii. Pregătirea cadrelor de calificare științifică înaltă reprezintă una dintre prioritățile politicii statului. Problemele principale înaintate în fața structurilor statale de atestare este ridicarea standardului de pregătire a cadrelor științifice și științifico-didactice, stăvilirea barierelor sigure în obținerea printr-o cale departe de etica științifică a gradelor de calificare științifică, asigurarea obiectivității și independenței expertizei disertațiilor. Statutul gradelor științifice în lume este destul de substanțial, fapt care determină procesul continuu de schimb de specialiști și mobilitatea acestora.

Procesele de integrare ce se derulează la moment în spațiul științific european determină necesitatea revizuirii întregului sistem de pregătire și atestare a cadrelor științifice de calificare înaltă și racordarea acestuia la standardele calității europene, constituind un deziderat nu numai declarat, dar și dorit al comunității științifice autohtone.

Deschiderea spațiului informațional pentru cercetările științifice, care oferă posibilitatea unor discuții constructive și profesioniste, reprezintă un important element al procedurii de apreciere a calității tezelor de doctorat. Perfecționarea mecanismului organizațional de pregătire a cadrelor științifice de calificare înaltă presupune optimizări la toate nivelurile de apreciere, începând cu calitatea de conducător de doctorat, școala doctorală, discuția la catedră (alte subdiviziuni universitare și academice de evaluare) și finisând cu structurile statale de atestare a cadrelor științifice de calificare înaltă și actele legislative naționale și internaționale. Implicarea activă a subiecților de expertizare a tezelor de doctorat (individuale sau colective) în procesele integraționiste, care se derulează în comunitatea științifică europeană, va favoriza mai rapid schimbul de rezultate științifice, crearea condițiilor pentru mobilitatea cadrelor științifice, autorealizarea acestora și aplicarea în viața socială și comunitatea profesională a rezultatelor produsului științific.

BIBLIOGRAFIE

1. Buletin informativ. Chișinău: C.S.A., nr. 4, 1997.
2. Raport de activitate a Direcției de pregătire a cadrelor științifice de înaltă calificare a C.N.A.A. pentru anul 2010. Chișinău: C.N.A.A. (vizitat www.cnaa.md, 2011).
3. Raport de activitate a Comisiei de acreditare a organizațiilor din sfera științei și inovării, anii 2009, 2010. Chișinău: C.N.A.A. (vizitat www.cnaa.md, 2011).
4. Raport. Activitatea C.N.A.A. în atestarea personalului științific și științifico-didactic, anii 2009, 2010. Chișinău; C.N.A.A. (vizitat www.cnaa.md, 2011).

Prezentat: 6 august 2012.

E-mail: spataru_tatiana@mail.ru